

Розділ 3

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ

CHAPTER 3

HISTORY OF DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL THEORY AND EDUCATIONAL PRACTICE

УДК 378.145

DOI: 10.31376/2410-0897-2021-1-124-131

РЕТРОСПЕКТИВА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ГЛУХІВСЬКОМУ УЧИТЕЛЬСЬКОМУ ІНСТИТУТІ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Курок Віра Панасівна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри технологічної та професійної освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: virakurok@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-1474-3879

Хоруженко Тетяна Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної та професійної освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: horujenkota@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8493-0242

У статті схарактеризовано організаційно-методичні засади практичної підготовки майбутніх учителів у Глухівському учительському інституті наприкінці XIX – на початку XX століть. Встановлено терміни проходження практики, розкрито її мету, завдання та зміст. Окреслено сутність навчальної та методичної підготовки студентів-практикантів до проведення чергових та звітних уроків; виявлено особливості залучення науково-педагогічних працівників інституту, учителів міських училищ та директора інституту до керівництва практичними заняттями вихованців в училищі; висвітлено порядок обговорення проведених уроків на спеціально організованих конференціях.

Ключові слова: Глухівський учительський інститут, підготовка вчителів, організація педагогічної практики, практична підготовка, майбутні вчителі.

Постановка проблеми. Педагогічна практика здобувачів вищої освіти завжди посідала вагоме місце в системі професійної підготовки майбутніх учителів. Адже вона є комплексним процесом, в якому студенти залучені до виконання тих видів діяльності, які визначаються їхньою майбутньою професією. Саме під час проходження практики здобувачі вищої освіти мають змогу реалізувати набуті у ЗВО професійні знання, сформовані навички та вміння, пройти початковий етап професійної адаптації – входження в професію, усвідомити соціальну роль учителя, зробити висновки щодо правильного вибору професії. У комплексі з теоретичним навчанням практична діяльність студентів створює умови для визначення напрямів і перспектив їх подальшого професійного зростання, здійснення адекватного професійного самооцінювання, розвитку особистості майбутнього педагога.

Звертаючись до історичних реалій підготовки вчителів у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка, можемо констатувати, що питання їх практичної підготовки в Глухівському учительському інституті наприкінці XIX – на початку XX століть залишаються невисвітленими. Зокрема, потребують чіткого визначення передусім організаційні засади практичної підготовки майбутніх фахівців, встановлення мети, завдань та змісту проходження педагогічної практики студентів; з'ясування сутності навчальної та методичної підготовки студентів-практикантів до проведення уроків та особливості залучення

науково-педагогічних працівників до керівництва практичними заняттями майбутніх учителів. Особливий інтерес викликає організація захисту проведених студентами уроків та педагогічної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему визначення місця й ролі педагогічної практики в системі професійної підготовки майбутніх учителів висвітлено в працях відомих педагогів, філософів, громадських діячів: Ю. Бабанського, І. Гербарта, М. Демкова, А. Дістерверга, М. Корфа, Т. Лубенця, С. Миропольського, О. Острогорського, М. Пирогова, С. Русової, К. Ушинського. Генеза становлення та розвитку практичної підготовки майбутніх учителів розкрита в наукових публікаціях та опосередковано відображена в дисертаціях і монографічних виданнях багатьох науковців: І. Важинського, В. Губаря, Ш. Ганеліна, О. Глузмана, Н. Глузман, Н. Дем'яненко, М. Ескіна, М. Євтуха, Л. Задорожної, Г. Захаревича, Д. Коржова, М. Кушкова, М. Левченко, Є. Луценка, В. Лугового, В. Майбороди, Ф. Паначина, В. Підгурської, О. Савченко, Т. Стоян, Л. Хомич, Ю. Чирви, М. Ярмаченка та інших. Водночас історичні аспекти становлення практичної підготовки вчителів у Глухівському учительському інституті на зламі XIX – XX століть ще не були предметом спеціальних наукових досліджень.

Формулювання мети статті. Мета статті – з'ясувати організаційно-методичні засади практичної підготовки майбутніх учителів у Глухівському учительському інституті наприкінці XIX – на початку XX століть. Завдання статті полягають у встановленні термінів проходження практики, розкритті її мети, завдань та змісту; з'ясуванні сутності навчальної та методичної підготовки студентів-практикантів до проведення чергових та звітних уроків; виявленні організаційних особливостей залучення науково-педагогічних працівників інституту, учителів міських училищ та директора до керівництва практичними заняттями вихованців в училищі; висвітленні порядку обговорення проведених уроків на спеціально організованих для цього конференціях.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка є невід'ємною частиною освітньої спільноти України, що, з одного боку, вирізняється більш ніж столітніми педагогічними традиціями підготовки високопрофесійних фахівців, а з іншого – відповідає всім вимогам закладів освіти європейського зразка, забезпечуючи ґрунтовну підготовку своїх випускників.

Наприкінці XIX – на початку XX століття Глухівський учительський інститут – заклад із трирічним терміном навчання, який готував учителів для міських училищ Київського навчального округу. Він був заснований 21 вересня 1874 року, а урочисто відкритий – 25 жовтня цього ж року. Слід відзначити, що протягом перших 35 років свого існування Глухівський учительський інститут був єдиним закладом вищої педагогічної освіти у Київському навчальному окрузі. Другий учительський інститут у цьому окрузі був відкритий у м. Києві лише 1 липня 1909 року [5, с. 5].

Кількість здобувачів вищої педагогічної освіти в Глухівському учительському інституті постійно зростала. Станом на 1 січня 1892 року в ньому навчалися 53 вихованці: 23 – в першому класі, 18 – у другому і 12 – в третьому [1, с. 8], а на 1 січня 1911 року кількість студентів зросла вже до 79 осіб. Принагідно зауважимо, що з початку свого становлення Глухівський учительський інститут готував фахівців для закладів освіти передусім сільської місцевості, а тому переважна більшість студентів (92,7 %) за соціальним статусом належала до «нижших класов» міських і сільських мешканців, у середовищі яких після закінчення інституту проходила їхня педагогічна діяльність [5, с. 20].

Щодо віку студентів, то він не обмежувався. У Глухівському учительському інституті наприкінці XIX – на початку XX століть здобували педагогічну освіту студенти різного віку – від 20-ти до 29-ти років. Це було пов'язано з тим, що в інститут вступали переважно колишні народні вчителі, які отримали вчительське звання після закінчення повних курсів учительських семінарій, церковно-учительських шкіл, педагогічних курсів або ж за результатами спеціальних випробувань. Багато з них до вступу в інститут уже декілька років працювали вчителями в початкових училищах.

Особливо зріс відсоток таких осіб із 1907 р., коли вийшло розпорядження Міністерства народної освіти, в якому зазначалося, що під час вступу до інституту перевагу слід віддавати тим абітурієнтам, які не тільки витримали конкурсні випробування, але й мають освіту вчителя початкового училища та пропрацювали на відповідній посаді не менше двох років. У 1910 р. 81,1 % вступників Глухівського учительського інституту мали педагогічну освіту і працювали вчителями початкових училищ: 48,8 % осіб здобули освіту в учительських семінаріях, 4,7 % – у церковно-учительських школах, 30,2 % – на педагогічних курсах, а 16,3 % осіб здобули звання вчителя початкового училища за результатами спеціальних випробувань [5, с. 21].

Педагогічна практика посідала чільне місце в системі професійної підготовки майбутніх учителів у Глухівському учительському інституті наприкінці XIX – на початку XX століть. Із метою забезпечення якісної практичної підготовки вихованців у 1876 р. при інституті було відкрито зразкове двокласне міське училище. Воно розташовувалося біля інституту у двох найманих приміщеннях: в одному розміщалися чотири старші групи, а в іншому – дві молодші. Як зазначається у звіті попечителя за 1891 р., ці приміщення та двір не відповідали потребам освітнього закладу, адже вони були затісними, що не дозволяло збільшити кількість учнів училища та унеможливило якісне проведення занять із деяких дисциплін, зокрема співів та гімнастики [1, с. 4]. Водночас було констатовано, що більш зручної будівлі в місті поблизу інституту не було. Система викладання в училищі була класна. З року в рік кількість учнів училища збільшувалася. Станом на 1 січня 1893 р. в училищі навчалось 86 учнів, а на 1 січня 1908 р. – вже 103 особи.

На проходження педагогічної практики направлялися вихованці Глухівського учительського інституту старшої групи, третього класу навчання. Практичні заняття вихованців випускного класу мали на меті «приобретение последними достаточных навыков и умения в преподавании» [5, с. 23]. Практика тривала протягом усього навчального року і була безвідривною, тобто передбачала поєднання практичної діяльності вихованців із освітнім процесом в інституті. Така організація практичної підготовки здобувачів освіти вимагала щоденного відвідування майбутніми вчителями трьох уроків у міському училищі, які проводилися вчителями училища або практикантами.

Для забезпечення результативного проходження педагогічної практики, надання можливості кожному практикантові бути присутнім на зразкових уроках учителів міського училища як у першому, так і в другому класах, забезпечення самостійного проведення студентами уроків у кожному із цих класів з усіх предметів училищного курсу вихованці третього класу були розподілені на дві групи, однакові за кількістю осіб. Студенти, які входили до складу груп, займалися почергово по три дні на тиждень у першому й другому класах, змінюючи ці дні між собою щотижня. Також чергуванню підлягали і уроки в окремі дні тижня, і навчальні предмети. Такий розподіл студентів-практикантів за класами училища, чергування за предметами та уроками забезпечували можливість «давать равномерное и соответствующее курсу каждого предмета число практических уроков» [4, с. 21] та залучати вихованців до освітнього процесу міського училища так, що після завершення навчання в інституті вони були достатньою мірою ознайомлені зі змістом та методикою викладання всіх навчальних предметів у всіх групах училища.

Із метою забезпечення успішного проходження практики в міському училищі та ефективного викладання навчальних предметів вихованці ділилися на дві групи не тільки за кількістю осіб, але і «приблизительно по умственным силам и педагогическим способностям их» [4, с. 21]. Із числа практикантів випускного класу двоє почергово призначалися черговими по училищу і вважалися помічниками вчителів. На них покладалися обов'язки слідкувати за поведінкою учнів та загальною дисципліною в училищі, а у разі її порушення практиканти несли за це особисту відповідальність.

За такої організації практики кожен вихованець мав можливість провести щотижня по одному уроку в першому та другому класах училища. Студенти-практиканти проводили практичні уроки щодня впродовж трьох перших уроків у присутності і під наглядом учителя

відповідного класу училища. При цьому кожен урок давався черговим вихованцем, а інші вихованці з його групи повинні бути присутніми на уроці практиканта, спостерігати за перебігом уроку, вести відповідні протокольні записи, роблячи помітки про хід заняття та фіксуючи зауваження, помічені на уроці.

На вчителів міського училища був покладений обов'язок складати розклад проведення практичних уроків на два тижні вперед, розподіляти між практикантами навчальні предмети, визначати теми залікових уроків та класи, в яких планувалося проводити заняття. Проведенню уроків передувала ретельна методична підготовка студентів-практикантів. Отримавши від учителя міського училища та від викладача інституту всі необхідні методичні вказівки, кожен вихованець мав розробити поширений план-конспект уроку у вигляді послідовних питань, які він планував висвітлити на уроці, зазначивши очікувані відповіді учнів, а також дидактичне забезпечення до уроку. Докладний конспект кожного уроку подавався на розгляд учителю училища, і тільки після ретельного аналізу та виправлення він уважався задовільним, а вихованець отримував дозвіл на проведення уроку.

На думку попечителя, такий порядок організації практики забезпечував «гарантію успішності обучения в училище» [4, с. 21], надаючи вихованцям інституту можливості для ґрунтовної підготовки до проведення практичних уроків. Адже, маючи значний термін для підготовки до уроків (фактично два тижні), кожен вихованець «при усердии к делу и руководстве преподавателей» [4, с. 22] мав можливість належним чином опрацювати навчальний матеріал за темою уроку, уважно ознайомитися зі змістом відповідних підручників та з необхідними для уроку наочними посібниками.

Слід відзначити, що протягом перших років організації педагогічної практики підготовкою вихованців до проведення як чергових, так і звітних уроків керували виключно вчителі училища, які витрачали на це багато часу після проведення основних занять, передусім увечері, а тому «обыкновенно немало страдали от практики воспитанников» [4, с. 21], оскільки тільки на них «ложился весь тяжелый труд подготовки воспитанников к очередным практическим урокам» [4, с. 21]. Ця проблема була помічена попечителем, який у звіті за 1906 р. зазначав, що у майбутньому бажано залучати викладачів інституту до активної участі в керівництві практичними заняттями вихованців, узявши за зразок порядок, прийнятий у Московському навчальному окрузі. Беручи до уваги рекомендації попечителя, з метою зменшення навантаження на вчителів училища керівництвом інституту в 1907 р. були внесені деякі зміни до програми проходження педагогічної практики.

Зокрема, кожен практикант, завчасно розробивши конспекти уроків, мав подати їх для перевірки не менш ніж за три дні до проведення уроку спочатку викладачам відповідних предметів в інституті, які, виправивши та затвердивши представлений конспект, віддавали його вихованцю не пізніше ніж за день до дати проведення уроку. Після затвердження у викладача конспект передавався для ознайомлення вчителям міського училища, які допускали студентів до проведення практичних уроків. Тих практикантів, які не подали розроблений план-конспект заняття до визначеного терміну або ж отримали незадовільну оцінку за його розроблення, не тільки позбавляли права проведення уроку, а й піддавали стягненню, ступінь якого в кожному окремому випадку визначався на розсуд педагогічної ради.

Крім того, до 1907 р. викладачі інституту не відвідували чергових практичних уроків вихованців інституту в класах міського училища, обмежуючись відвідуванням тільки так званих звітних уроків, які потім аналізувалися на конференціях у присутності директора, викладачів відповідних предметів, учителів міського училища і вихованців старшого класу. З 1907 р. викладачів інституту зобов'язали бути присутніми на всіх уроках вихованців старшого класу – як чергових, так і звітних, стежити за ходом уроку, керувати навчально-методичною діяльністю студентів, уносити необхідні корективи тощо.

У період із 10 вересня по 10 жовтня практика була пасивною. У цей час усі вихованці випускного класу відвідували щодня уроки вчителів міського училища, «присматриваясь на них, как на образцах, к ведению дела, чтобы потом и самим, приступив к практическим занятиям преподавания, пользоваться таким наглядным примером» [4, с. 20]. Під час таких

відвідувань студенти-практиканти ознайомлювалися з організацією навчально-виховної роботи в училищі, зі змістом навчальних предметів та методами їх викладання; вивчали систему роботи вчителів-предметників, засвоювали методичні особливості проведення занять із різних навчальних предметів, аналізували навчальні посібники, набували початкових умінь загального педагогічного аналізу уроку, спілкувалися з учнями тощо.

Спостереження, зроблені вихованцями під час відвідування занять учителів-предметників, відображалися ними у вигляді коротких записів, у яких поруч із конспектуванням змісту прослуханих уроків відзначали труднощі, які виникали в учителів міського училища в процесі проведення навчальних занять, методи та засоби подолання їх, заходи виховного впливу на учнів, які були застосовані вчителем, а також решта спостережень, що «подало вихованцям поведінку к какому-либo недоумению и нуждалось в разьяснении» [5, с. 23]. Такі нотатки були підставою для складання практикантами звітів про відвідані ними уроки в міському училищі, які представлялися на розгляд директорові інституту.

З 11 жовтня практика ставала активною і передбачала проведення чергових уроків, а з листопада – звітних. Чергові практичні уроки вихованців відвідували всі викладачі відповідних предметів в інституті за складеним педагогічною радою розкладом. Розподіл чергових уроків був зроблений таким чином, щоб кожен вихованець мав змогу виявити свої здібності до викладання різних предметів в усіх відділеннях училища: російської мови, арифметики, геометрії, історії, географії, природознавства тощо. Усі чергові уроки проводилися практикантами в присутності викладача інституту, вчителя міського училища з відповідного предмета, декількох студентів-практикантів, а іноді й директора інституту.

Кожен проведений урок аналізувався викладачем інституту в присутності й за участі всіх вихованців випускного класу. Часом такий аналіз відбувався на занятті з відповідного предмета в інституті. Крім того, щотижня, з другої половини жовтня до першого тижня Великого посту, по суботах після вечірнього богослужіння організовувалися конференції для обговорення чергових і звітних уроків, проведених вихованцями 3-го класу інституту. У таких конференціях брали участь директор, один із викладачів інституту, всі учителі міського училища та вихованці випускного класу. Як правило, конференція починалася о 19.00 год. або 20.00 год. і тривала 2–3 години.

Порядок обговорення проведених чергових уроків був такий: один із вихованців зачитував звіт і свої зауваження до чергового уроку однокласника, який, у свою чергу, давав пояснення до зроблених зауважень. Після цього вчитель міського училища, викладач інституту та директор висловлювали свої думки як про урок, так і про звіт. Ці конференції були дієвим засобом професійного становлення майбутніх учителів, адже навчали їх критично ставитися до проведених уроків, здійснювати самоаналіз власної педагогічної діяльності, розробляти шляхи подолання труднощів і невдач. «Этими собраниями, имеющими живой интерес как для воспитанников, так и для преподавателей, ...они вводятся мало помалу в роль предстоящей им учительской деятельности» [2, с. 12].

Із 1 листопада студенти-практиканти проводили в міському училищі звітні уроки. Призначали їх по два щотижня відповідно до розкладу занять. Такі уроки відбувалися в присутності директора інституту, викладачів відповідних предметів в інституті, учителів міського училища і всіх вихованців випускного класу, які слухали уроки однокласників, аналізували їх та складали докладні звіти. У підготовці до звітних уроків вихованцям надавалася більша самостійність, ніж до чергових.

Звітні уроки вихованців 3-го класу в міському училищі прирівнювалися до іспиту. Тому вони ретельно записувалися спеціально призначеними для цього вихованцями і разом із черговими уроками піддавалися аналізу на щотижневих вечірніх педагогічних зборах.

Аналіз проведених звітних уроків та обговорення їх на конференції відбувалися таким чином. Кілька чергових вихованців (не менше чотирьох) докладно, не пропускаючи жодного запитання практиканта та ні однієї відповіді учнів училища, записували хід уроку, а потім свої нотатки віддавали комусь одному зі студентів, який за цими записами в письмовому вигляді

готував докладну доповідь на конференцію про зміст звітнього уроку, а також висловлював свої думки про нього.

У процесі аналізу звітніх уроків дотримувалися такого порядку виступів: спочатку рецензент зачитував ту частину звіту, в якій відтворювався перебіг звітнього уроку, після чого практикант озвучував недоліки уроку, які були помічені ним особисто. Далі рецензент зачитував іншу частину звіту, зупиняючись на перевагах звітнього уроку. Потім свої зауваження висловлювали інші вихованці, причому практикант, що проводив урок, мав право робити аргументовані заперечення як рецензенту, так й іншим однокласникам. Студент відповідав на зауваження, відстоював власну думку, вносив правки у відгук у разі будь-якої неточності, давав пояснення, чому на уроці те чи інше було зроблено ним саме так, а не інакше. Присутні на зборах вихованці, викладачі предмета і вчителі міського училища заперечували рецензенту, якщо не були з ним згодні, або доповнювали його рецензію вказівками на залишені без уваги позитивні риси чи недоліки уроку, вказували на помилки, які були зроблені не тільки практикантом, який проводив урок, але й вихованцем, який склав відгук.

Після всіх висловлених думок щодо проведеного уроку викладач інституту узагальнював усі зауваження, роз'яснював основні помилки практиканта, звертав увагу вихованців інституту на позитивні сторони уроку, а насамкінець висловлював думку про загальну оцінку уроку – задовільну або незадовільну. Прикінцеве слово належало голові зборів – директору інституту, який остаточно визначав залікову оцінку і вносив її у відомість.

За результатами проведеної конференції, присвяченої аналізу уроків, вихованці випускного класу склали протоколи, які заслуховували і підписували на черговій конференції. Такий порядок складання звітів про уроки і їх аналіз на конференціях позитивно оцінювався попечителем та був рекомендований ним до застосування в майбутньому [5, с. 25]. У звіті попечителя Київського навчального округу за 1906 р. зазначено, що до звітніх уроків вихованці готувалися ретельно, проводили їх «цілком задовільно», звітні відгуки про них склали правильно, а в роботі конференцій вихованці брали активну участь. Попечитель зауважував, що за звітними уроками «нельзя не признать весьма существенной пользы для дела практического обучения воспитанников преподаванию, равно как и за конференциями для разбора этих уроков» [3, с. 12].

Оскільки під час конференцій порушувалися актуальні дидактичні й методичні питання, які жваво обговорювалися її учасниками – як науково-педагогічними працівниками, так і студентами-практикантами, то можна констатувати той факт, що такі конференції значною мірою сприяли педагогічному зростанню та професійному становленню вихованців інституту. «Методическая выработка правильного обучения обязана во многом этим собраниям, имеющим живой интерес и для дающих уроки воспитанников, и для принимающих участие в обсуждении этих уроков преподавателей» [1, с. 8].

Одним із завдань педагогічної практики, яке безпосередньо стосувалося якості викладання в міському училищі, було ознайомлення вихованців випускного класу з педагогічним музеєм інституту. На думку попечителя, воно було вкрай необхідним для майбутніх учителів, адже давало можливість вихованцям ознайомитися з навчально-методичною літературою, зібраною в музеї, кращими екземплярами підручників, навчальних та наочних посібників, книг для читання та іншої літератури, призначеної для міських училищ. Ретельний аналіз навчально-методичної літератури забезпечував вихованців від помилок у майбутньому під час вибору якісних екземплярів літератури до бібліотеки або кабінету навчального закладу.

Оскільки ознайомитися ґрунтовно з усіма відділами музею кожен практикант не міг через брак часу, то вивчення того чи іншого відділу музею доручалося двом, а іноді й одному з вихованців. Результати своїх занять у музеї студенти-практиканти викладали письмово в спеціальних доповідях, які потім заслуховувалися і піддавалися обговоренню на окремих зборах у присутності викладачів інституту, учителів міського училища, усіх вихованців випускного класу та директора інституту.

Окрім того, під час проходження педагогічної практики студенти проводили

психологічні спостереження за одним із учнів молодшого класу міського училища. Практикант спостерігав за успіхами учня, його поведінкою як в училищі, так і поза ним, заглиблювався в коло питань, які цікавлять учня, вивчав його сімейне і матеріальне становище, стосунки з учителями та однокласниками. Свої спостереження вихованець ретельно записував у щоденник, який подавав на розгляд директору інституту наприкінці I півріччя навчального року.

У звіті за 1906 р. попечитель зазначає, що за такої системи організації практичних занять студентів досягалися задовільні результати і кожен вихованець випускного класу ознайомлювався зі змістом основних предметів курсу міських училищ за Положенням від 31 травня 1872 р. та набував достатнього досвіду їх викладання за концентрично складеними програмами [3, с. 14]. «Изложенный порядок ведения практических занятий воспитанниками института дает прекрасные результаты» [5, с. 26].

Висновки. Отже, практичний підготовці вихованців Глухівського учительського інституту на рубежі XIX – XX століть надавалося особливе значення. Про це свідчить досить чітко продумана система організації педагогічної практики студентів, що містила як пасивний етап практики, так і активний її компонент, який передбачав проведення чергових та звітних уроків; залучала до практичних занять вихованців науково-педагогічних працівників інституту, учителів міських училищ та директора інституту; передбачала організацію конференцій, на яких докладно аналізувалися проведені вихованцями уроки як педагогічними працівниками, так і однокласниками, а методичні диспути, які виникали при цьому, вчили майбутніх учителів адекватно сприймати критику, здійснювати самооцінювання педагогічної діяльності, дослухатися до думки колег і наставників.

Список використаної літератури

1. Отчет попечителя Киевского учебного округа о состоянии мужских гимназий и прогимназий за 1891 год. Киев: Типо-Литография Высочайше утвер. Товарищ. И. Н. Кушнерев и Ко. Киевское отделение, Бибиковский бульвар, д. № 86. 1892 г.
2. Отчет попечителя Киевского учебного округа о состоянии учебных заведений округа за 1892 год. Киев: Тип. Высоч. Утв. Т-ва печатн.дела и торг. И. Н. Кушнерев и Ко в Москве, Киевское отделение, Бибиковский бульвар, д. № 86. 1893 г.
3. Отчет попечителя Киевского учебного округа о состоянии Глуховского Учительского Института и Учительских Семинарий за 1906 год. Киев: Типография Товарищества И. Н. Кушнерев и Ко, в Киеве. 1907 г.
4. Отчет попечителя Киевского учебного округа о состоянии Глуховского Учительского Института и Учительских Семинарий за 1907 год. Киев: Типография Товарищества И. Н. Кушнерев и Ко. Киевское отделение, Караваевская ул., д. № 5. 1908 г.
5. Отчет попечителя Киевского учебного округа о состоянии Учительских Институтов и Учительских Семинарий за 1910 год. Киев: Лито-типография Товарищества И. Н. Кушнерев и Ко. Караваевская, д. № 5. 1911 г.

RETROSPECTIVE OF ORGANIZATION OF FUTURE TEACHERS' PEDAGOGICAL PRACTICE AT HLUKHIV TEACHER TRAINING INSTITUTE: METHODOLOGICAL ASPECT

Kurok Vira

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Technological and Vocational Education Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Khoruzhenko Tetiana

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Technological and Vocational Education Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *Turning to the historical aspect of teachers training at the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, it should be mentioned that the organization of their pedagogical practice at Hlukhiv Teacher Training Institute in the late 19th – early 20th centuries remains undisclosed. Therefore, organizational approaches to practical training of future teachers, defining the aims, tasks and contents of students' pedagogical practice, highlighting the essence of methodical training for lessons conducting and the methods of attracting scientific and pedagogical workers to the practical classes and the practice of defense require clarification.*

Purpose. *The purpose of the article is to identify the organizational and methodological bases of future teachers' pedagogical practice at Hlukhiv Teacher Training Institute in the late 19th – early*

20th centuries.

Methods. *Theoretical and scientific methods such as analysis, synthesis, systematization, abstraction, clarification, comparison, and classification, generalization of historical, scientific and pedagogical sources were used.*

Results. *An exemplary two-class town school was opened at the Hlukhiv Teacher Training Institute in 1876 to provide high-quality pedagogical practice for students. Students of the third grade were released for pedagogical practice, divided into two equal-sized groups.*

The practice continued throughout the school year, it was uninterrupted and included daily visits of the first three lessons by future teachers. In the period from the 10th of September to the 10th of October, all students of the graduating class attended and analyzed the teachers' lessons of the town school, since the 11th of October they began to conduct regular lessons, and since the 11th of November they made reports.

The days of regular and reporting lessons, as well as the subjects, were determined by school teachers and were to be alternated. Before the lesson, students developed an extended plan-summary of the lesson with full didactic support and at least three days before the lesson, it was submitted for the approval, first to the institute teacher, and then to the school teacher. Reporting lessons were a kind of control measure and were equal to an exam, they were conducted in the presence of the institute head, teachers of these subjects, teachers of the town school and all students in the graduating class, who observed the lessons of their peers, analyzed them and made detailed reports. Regular and reporting lessons were discussed in details at weekly pedagogical conferences.

Pedagogical practice of graduate students of the Hlukhiv Teacher Training Institute also included a presentation of the pedagogical museum of the institute and conduct of psychological observations of one of the students of the junior class of the town school.

Originality. *The organizational and methodological bases of the pedagogical practice of future teachers at the Hlukhiv Teacher Training Institute at the turn of the 20th century were revealed. The terms of pedagogical practice are established, its purpose, tasks and contents are analyzed. The essence of educational and methodological training of students-trainees for conducting regular and reporting lessons is outlined, the peculiarities of attracting scientific and pedagogical workers of the institute, town school teachers and the head of the institute into the practical classes management, the order of conducted lessons discussion at specially organized conferences at the institute is revealed.*

Conclusion. *At the turn of the 20th centuries, special attention was paid to the practical training of the students of the Hlukhiv Teacher Training Institute. This is proved by the system of students pedagogical practice organization, which provided for regular and reporting lessons, the involvement of the scientific and pedagogical staff of the institute, as well as teachers of town schools to lead practical classes, the organization of reporting conferences.*

Keywords. *Hlukhiv Teacher Training Institute, teachers training, pedagogical practice organization, practical training, future teachers.*

References

1. *Otchet popechitelya Kievskogo uchebnogo okruga o sostoyanii muzhskikh gimnazij i progimnazij za 1891 god* [Report of the trustee of the Kiev school district on the state of men's gymnasiums and progymnasiums for 1891]. (1892). Kiev: Tipo-Litografiya Vysochajshe utver. Tovarishh. I. N. Kushnerev i Ko. Kievskoe otdelenie, Bibikovskij bulvar, d. №8b.
2. *Otchet popechitelya Kievskogo uchebnogo okruga o sostoyanii uchebnykh zavedenij okruga za 1892 god* [Report of the trustee of the Kiev educational district on the state of educational institutions in the district for 1892]. (1893). Kiev: Tip. Vysoch. Utv. T-va pechatn.dela i torg. I. N. Kushnerev i Ko. v Moskve, Kievskoe otdelenie, Bibikovskij bulvar, d. №8b.
3. *Otchet popechitelya Kievskogo uchebnogo okruga o sostoyanii Glukhovskogo Uchitelskogo Instituta i Uchitelskikh Seminarij za 1906 god* [Report of the trustee of the Kiev educational district on the state of the Hlukhiv Teachers' Institute and Teachers' Seminaries for 1906.]. (1907). Kiev: Tipografiya Tovarishhestva I. N. Kushnerev i Ko. v Kieve.
4. *Otchet popechitelya Kievskogo uchebnogo okruga o sostoyanii Glukhovskogo Uchitelskogo Instituta i Uchitelskikh Seminarij za 1907 god* [Report of the trustee of the Kiev educational district on the state of the Hlukhiv Teachers' Institute and Teachers' Seminaries for 1907.]. (1908). Kiev: Tipografiya Tovarishhestva I. N. Kushnerev i Ko. Kievskoe otdelenie, Karavaevskaya ul., d. №5.
5. *Otchet popechitelya Kievskogo uchebnogo okruga o sostoyanii Uchitelskikh Institutov i Uchitelskikh Seminarij za 1910 god* [Report of the trustee of the Kiev educational district on the state of Teachers' Institutes and Teachers' Seminaries for 1910.]. (1911). Kiev: Lito-tipografiya Tovarishhestva I. N. Kushnerev i Ko. Karavaevskaya, d. №5.

Отримано редакцією 12.04.2021 р.